

Vlaams-Nederlandse werkgroep godsdienstsociologie

Secretariaat: dr. Erik Sengers
Endumeni 16
1103 AT Amsterdam ZO
tel./fax 020 4653972
erik-sengers@planet.nl

Geachte leden van de werkgroep godsdienstsociologie,

In deze bijlage vindt u het verslag van de bijeenkomst van afgelopen vrijdag. Het is gemaakt door collega Nico Vink, waarvoor hartelijke dank. Na de vergadering zijn de data voor volgend jaar vastgesteld: 22 februari, 31 mei publiekssymposium in Nijmegen, en 8 november. Schrijft u deze dagen vast in uw agenda, er worden plannen ontwikkeld voor mooie bijeenkomsten. Ook is op de vergadering besloten de contributie voor 2013 te houden op EUR 15,-. U kunt deze reeds nu overmaken op giro 296428159 van de werkgroep godsdienstsociologie te Amsterdam.

Met vriendelijke groet,

Sipco Vellenga, voorzitter

Erik Sengers, secretaris-penningmeester

Verslag bijeenkomst godsdienstsociologen vrijdag 9 november

Afmeldingen: Stoffels, Jonkers, Jansma, Davidsen, Ebbelaar, Hak, Lagemaat, Groeneweg, Snel.
Present: Dekker, van Dijk-Groeneboer, Droogers, Becker, Vink, ter Borg, Sloot, de Groot, Versteeg

Na de opening door de voorzitter nam prof. Meerten ter Borg het woord. Hij sprak een doorvoeld in memoriam uit voor ons begin september overleden lid Karen Pärna, zijn promovenda. Een half uur na de geboorte van haar dochter raakte Karen in coma en is daar niet meer uit gekomen. Meerten prees Karen's teamgeest en sociale vaardigheden, haar aanpassingsvermogen, als geboren Letse sprak zij perfect Nederlands en haar bijdrage aan ons vak, tastbaar in haar proefschrift over minimale religie.

Onze oud voorzitter Kees de Groot (universiteit van Tilburg) gaf de eerste inleiding: Manoeuvres van de rooms-katholieke kerk in liquid modernity. Hoe reageert deze kerk op de grote veranderingen in onze maatschappij? Om deze veranderingen te begrijpen gebruikt Kees in navolging van o.a. Bauman en Giddens de tegenstelling tussen solide en liquide moderniteit. Terwijl de eerste gekenmerkt wordt door nadruk op productie, massaorganisatie en toegeschreven identiteit, kenmerkt de huidige periode zich door nadruk op consumptie, netwerken en reflexieve identiteit. Dit heeft ook gevolgen voor de religiositeit. Die verdwijnt niet maar uit zich anders: in spiritualiteit. Ten opzichte van de solide-moderne context wordt religie in een vloeibaar-moderne context minder gedefinieerd in termen van massa-organisatie, geregistreerd lidmaatschap en gezindte, en meer in termen van gemeenschapsbeleving, persoonlijke keuze en spiritualiteit. Om te begrijpen hoe de kerken kunnen

reageren op deze veranderingen introduceerde Kees een organisatiemodel van Charles Handy die er op wijst dat elke organisatie haar houding moet bepalen tegenover haar leden, haar cliënten die bediend moeten worden en de maatschappij waarin zij reclame maakt. Organisaties kunnen er voor kiezen een of meer van deze aspecten te beklemtonen. De rooms-katholieke kerk in Nederland is een gemengde organisatie die drie typen combineert: een organisatie op basis van lidmaatschap, dienstverlening en campaigning. In Nederland gaat de verschuiving naar een 'vloeiende' maatschappij gepaard met afnemende kerkelijke participatie. De RKK-leiding kiest in toenemende mate voor het lidmaatschaps-model en daardoor wint een bepaalde opvatting van campaigning terrein.

In zijn bijdrage verdedigde Kees de these dat de rooms-katholieke kerk in feite op allerlei manieren aanwezig is in de vloeibaar-moderne samenleving. Hij gaf daar voorbeelden van. In de geestelijke verzorging is het lidmaatschap van de kerk niet langer belangrijk tot leedwezen van de bisschoppen. Nieuwe kerkelijke bewegingen zoals Focolare proberen hun leden te motiveren tot overgave aan de kerkelijke structuur. Het laatste voorbeeld was de buitenkerkelijke happening *bloeiende maagden*. Daar werd door toneelspelers met traditionele katholieke rituelen zoals biecht en communie het thema van hoe om te gaan met het kwaad aan de orde gesteld.

Kees liet voor discussie de vraag open of in de rk. kerk een solide-moderne oriëntatie overheerst in de wijze waarop met veranderingen wordt omgegaan. Of gaat het om een protest tegen liquide moderniteit zoals Kepler fundamentalistische bewegingen in de Islam interpreteert? Jammer genoeg bracht de overigens geanimeerde discussie geen duidelijk antwoord op deze vraag. De vraag of de rk. kerk niet veel eerder als een multinational moet worden gezien waarbij de nationale kerken moeten luisteren naar orders van het "hoofdkantoor" werd beantwoord met het benadrukken van de verschillen tussen de huidige en vorige Paus, die neerkomen op verschillende antwoorden op maatschappelijke veranderingen.

Na de koffiepauze was het woord aan Peter Versteeg die verslag deed van het onderzoek dat hij samen met collega Johan Roeland gedaan heeft in twee protestantse gemeenten in Houten bij Utrecht. Zij onderzochten in hoeverre religieuze ervaring het religieuze geloof zou vervangen door de rituelen in deze gemeenten te bestuderen. Zij onderzochten twee vernieuwingsbewegingen in het protestantisme het charismatische evangelicalisme en de Christelijke spiritualiteit. Door het analyseren van hoe in de rituelen de ruimte, zaken en woorden worden gebruikt vonden zij inderdaad een verschuiving van geloofsvoorstellingen naar geloofservaring. Deze is echter niet onbeperkt. Er is een duidelijk verschil tussen beide vormen van protestantisme. Het evangelicalisme is duidelijk meer kerkelijk georiënteerd dan de andere beweging. Maar voor beiden geldt dat er duidelijke grenzen gesteld worden aan de ervaring in de rituelen. Er vindt disciplinerende plaats door zachte vormen van macht, inclusief humor. De preek krijgt een bescheidener plaats in het ritueel dan vroeger, maar het heilige moet nog steeds uitgelegd worden. Als emoties een rol spelen dient dit als bewijs dat God aan het werk is. Het gebruikte religieuze frame anders dan in New Age wordt door goed- en afkeuring getoetst aan een theïstisch godsbeeld.

NIEUWE PUBLICATIES

M. O'Sullivan en B. Flanagan (red.) *Spiritual capital. Spirituality in practice in Christian perspective*. Ashgate
GBP 55,-

Fred van Lieburg, *Heilige plaatsen in een Hollandse stad. Duizend jaar religieuze gebouwen op het eiland van Dordrecht* (Jaarboek 2011 Vereniging Oud-Dordrecht).

Fred van Lieburg, *Jeugdwerk met een watermerk. De hervormd-gereformeerde jeugdbeweging 1910-2010*
Zoetermeer: Boekencentrum.